

Burgemeester en wethouders van alle gemeenten
cc hoofden burgerzaken van alle gemeenten
cc de NvvB, de VNG en de Kiesraad

**Bestuur, Democratie en
Financiën**

Afdeling Bestuurlijke
inrichting en democratie

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500EA Den Haag
Nederland
www.rijksoverheid.nl

circulaire

Datum
17 januari 2014

Kenmerk
2014-0000021436

Onderwerp	circulaire gemeenteraadsverkiezingen 2014
Doelstelling	informer en instrueren
Juridische grondslag	Kieswet
Relaties met andere circulaire's	geen
Ingangsdatum	17 januari 2014
Geldig tot	nvt

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Wijzigingen Kieswet
3. Formulieren kandidaatstelling
4. Toegankelijkheid stemlokalen
5. Toolkit verkiezingen
6. Pilot gestolen of vermiste identiteitsdocumenten
7. 5 jaar verlopen identiteitsbewijs
8. Evaluatie
9. Sociale media in het stemlokaal

1. Inleiding

Datum

10 januari 2014

Kenmerk

2014-0000021436

Op woensdag 19 maart 2014 vinden gemeenteraadsverkiezingen plaats; op donderdag 22 mei 2014 volgen de verkiezingen van de Nederlandse leden van het Europees Parlement. Deze circulaire bevat informatie die van belang is voor de gemeenteraadsverkiezingen.

Voor de verkiezingen van de Nederlandse leden van het Europees Parlement zal een aparte circulaire worden opgesteld.

Met deze circulaire wil ik u attenderen op een aantal wijzigingen in de Kieswet en een aantal andere relevante onderwerpen die van belang zijn voor de voorbereidingen van de gemeenteraadsverkiezingen.

2. Wijzigingen Kieswet

Wijziging van de stembingsdag en vervroeging van de dag van kandidaatstelling

De verkiezingsdata voor verkiezingen in maart zijn structureel twee weken opgeschoven. Bovendien verschuift op basis van de gewijzigde Kieswet de dag van de kandidaatstelling (indien de stemming op woensdag plaatsvindt) van dinsdag naar maandag. Hierdoor heeft het centraal stembureau één dag extra om de geldigheid van de kandidatenlijsten te beoordelen. Voor de Europees Parlementsverkiezingen geldt dat de kandidaatstelling van woensdag naar dinsdag verschuift.

Dit betekent dat de dag van de kandidaatstelling voor de komende gemeenteraadsverkiezingen is op **maandag 3 februari 2014**. De gemeenteraadsverkiezingen vinden plaats op **woensdag 19 maart 2014**. Ik adviseer u partijen in uw gemeente er nadrukkelijk op te wijzen dat de kandidaatstelling plaats vindt op maandag. Dit is namelijk een fatale datum. Kandidatenlijsten die te laat worden ingeleverd, kunnen niet aan de verkiezingen deelnemen.

Verlenging periode om ondersteuningsverklaringen in te zamelen

De periode om ondersteuningsverklaringen over te leggen is verlengd van één naar twee weken. Voor de gemeenteraadsverkiezingen geldt dat kiezers zich in de periode van 20 januari 2014 tot en met 3 februari 2014 bij de gemeente kunnen melden om ondersteuningsverklaringen af te leggen. Ook het verlengen van deze periode dient u onder de aandacht van de politieke partijen in uw gemeente te brengen..

Datum

17 januari 2014

Kenmerk

2014-0000021436

Waarborgsom/ondersteuningsverklaring bij samenvoeging 2 partijen

Partijen die bij de vorige gemeenteraadsverkiezingen tenminste een zetel hebben gekregen, hoeven voor de aanstaande verkiezing geen ondersteuningsverklaringen in te leveren, geen waarborgsom te betalen en hebben voorrang bij de nummering van de kandidatenlijst. Deze privileges gelden ook in de situatie dat twee of meer partijen samen onder een samengevoegde aanduiding deelnemen aan de verkiezing, mits ten minste één van hen bij de vorige verkiezing een zetel heeft behaald. Partijen die fuseren (en dus met een nieuwe aanduiding deelnemen aan de verkiezing) en die ieder bij de vorige verkiezing één of meer zetels hebben behaald, hoeften eveneens geen ondersteuningsverklaringen over te leggen, maar moesten nog wel een waarborgsom betalen en hadden geen voorrang bij de nummering van de kandidatenlijst. Dat laatste is nu veranderd. De wijziging in de Kieswet zorgt ervoor dat ook zij geen waarborgsom meer hoeven te betalen en dat zij voorrang hebben bij de nummering van de kandidatenlijst.

Adres van kandidaten niet langer op formulier kandidaatstelling

Om de privacy van kandidaten te beschermen wordt het adres van de kandidaat niet meer vermeld op de kandidatenlijst maar op de instemmingsverklaring. De instemmingsverklaring wordt niet actief openbaar gemaakt. U kunt in geval van een verzoek om openbaarmaking van instemmingsverklaringen, de daarop vermeldden adressen met verwijzing naar de Wet openbaarheid van bestuur, weglakken.

Verkiezingsbescheiden worden 3 maanden na de verkiezing vernietigd

In de wet is nu vastgelegd wanneer de verkiezingsbescheiden moeten worden vernietigd. De ingeleverde kandidatenlijsten en eventuele ondersteuningsverklaringen worden vernietigd nadat onherroepelijk is beslist over de geldigheid van de kandidatenlijsten. Dat is op het moment, nadat een eventuele rechtszaak tegen de beslissing van het centraal stembureau over de geldigheid van de kandidatenlijsten is afgerond. Echter, bij de gemeenteraadsverkiezingen moeten de *kandidatenlijsten* eerst nog enige tijd ter inzage worden gelegd. Pas nadat de kandidatenlijsten ter kennisgeving aan het adres van de kiezers zijn bezorgd, kunnen de kandidatenlijsten worden vernietigd. Drie maanden nadat de gekozen leden zijn toegelaten tot de gemeenteraad,

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

vernietigt het centraal stembureau de stembiljetten, stempassen, volmachtbewijzen en de afschriften van de processen-verbaal van de stembureaus. Dit geldt niet voor het proces-verbaal van het hoofd- c.q. centraal stembureau over de vaststelling van de uitslag. Hiervoor gelden de normale regels van de Archiefwet.

Datum

17 januari 2014

Kenmerk

2014-0000021436

Het proces-verbaal van het centraal stembureau is via internet openbaar

Het proces-verbaal van het centraal stembureau werd al op grond van de oude Kieswet ter inzage gelegd. Door de wetswijziging wordt geregeld dat deze stukken daarnaast zo spoedig mogelijk via internet openbaar worden gemaakt zodat iedereen deze kan lezen. De uitzondering hierop zijn de processen-verbaal van de Europees Parlementsverkiezingen. Deze mogen – vanwege verplichtingen in Europees verband – pas na het sluiten van de laatste stembus in de andere EU-lidstaten worden gepubliceerd, te weten op zondag na 22.00 uur.

Verplichte training stembureauleden

Burgemeester en wethouders zijn op basis van de gewijzigde Kieswet verplicht ervoor zorg te dragen dat stembureauleden een training krijgen om zo te borgen dat de leden over voldoende kennis en vaardigheden beschikken over het verkiezingsproces. Het is aan burgemeester en wethouders om de training vorm te geven. Op www.verkiezingen2014.nl/toolkit staat een voorbeeld-powerpointpresentatie die gemeenten kunnen gebruiken bij de training die zij aan stembureauleden geven.

Het ministerie van BZK heeft verder een nieuwe digitale instructie voor stembureauleden ontwikkeld. Ook deze is beschikbaar op www.verkiezingen2014.nl/toolkit. U kunt gratis gebruik maken van deze module.

Benoeming stembureaulid

Het is op basis van de gewijzigde Kieswet niet langer mogelijk de functie van stembureaulid te combineren met het lidmaatschap van het hoofd- of centraal stembureau. Ook dient u geen stembureauleden te benoemen die bij een vorige verkiezing gehandeld hebben of een handeling hebben nagelaten in strijd met het bij of krachtens de Kieswet bepaalde. De benoeming als stembureaulid geldt voor één verkiezing en eindigt op het moment dat over de toelating van de leden van de gemeenteraad is beslist, zodat de stembureauleden in principe tot die tijd ter verantwoording kunnen worden geroepen.

Aanschaffen en verspreiden stembiljetten

De wetgeving is aangepast aan de praktijk dat elke gemeente zelf zorg draagt voor het aanschaffen en verspreiden van stembiljetten (bij landelijke en provinciale verkiezingen lag deze verantwoordelijkheid voorheen bij de burgemeester van de gemeente waar het hoofdstembureau van de kieskring is gevestigd). Uiteraard kunnen gemeenten voor wat betreft de organisatie van het verspreiden van de biljetten en of passen met andere gemeenten samenwerken.

Datum

17 januari 2014

Kenmerk

2014-0000021436

Volmachten

Het centraal stembureau aggregeert op basis van de processen verbaal van de stembureaus het aantal volmachten waarmee is gestemd.

Het aantal via volmacht uitgebrachte stemmen wordt in Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV) verwerkt. U kunt daarmee de ontwikkeling van het stemmen bij volmacht monitoren en eventueel nader onderzoek doen als de cijfers in uw gemeente afwijken van wat gebruikelijk is (tussen de 8 à 12 % van de kiezers stemt normaliter bij volmacht).

Nieuwe modellen stempas, kiezerspas en schriftelijke volmacht

In de Kiesregeling (Stcrt. 2013, 32523) zijn nieuwe modellen voor de stempas, de, de kiezerspas en het schriftelijke volmachtbewijs vastgesteld. Deze zijn nu reeds digitaal te vinden op de website www.verkiezingen2014.nl/toolkit.

De kiezerspas is een apart document. Met deze nieuwe modellen wordt de onderlinge herkenbaarheid van deze documenten voor de stembureauleden vergroot.

U hebt inmiddels van het ministerie van BZK per post een cd-rom ontvangen met de nieuwe modellen, om aan uw leverancier beschikbaar te kunnen stellen. Het ministerie wijst gezien de ervaringen bij de Tweede Kamerverkiezingen van september 2012 opnieuw op het belang uwerzijds van een goede controle van de (concept)stempassen en kandidatenlijsten die u van de drukker ontvangt. Op basis van de gewijzigde Kieswet hebben kiezers langer de tijd om de vervangende stempas, kiezerspas en schriftelijke volmacht bij de gemeente aan te vragen:

- Voor het mondelinge verzoek voor de vervangende stempas geldt als nieuwe termijn de dag voor de dag van de stemming: dit is uiterlijk op 18 dinsdag maart 2014 om 12:00 uur in het gemeentehuis.
- Voor de schriftelijke volmacht en het schriftelijke verzoek om een

vervangende stempas is de nieuwe termijn 5 dagen voor de stemming, derhalve vrijdag 14 maart 2014. In de Kieswet is nu bovendien vastgelegd dat u vervangende stempassen en kiezerspassen per post kunt versturen.

Datum
17 januari 2014
Kenmerk
2014-0000021436

Volmachtverlening in het stemlokaal is niet meer toegestaan

In de gewijzigde Kieswet is expliciet opgenomen dat volmachtverlening in het stemlokaal niet is toegestaan. Dit is opgenomen om misbruik van volmachtverlening te voorkomen.

3. Formulieren kandidaatstelling

Onlangs is naar voren gekomen dat sommige partijen abusievelijk gebruik hebben gemaakt van oude kandidaatstellingsmodellen (dus de formulieren zoals deze luiden vóór 1 december 2013). Het zou met name gaan om de formulieren H 3-1 (het machtigingsformulier) en H 9 (het instemmingsformulier). Het ministerie merkt hierover het volgende op.

Het oude formulier H 3-1 bevat materieel dezelfde informatie als het huidige formulier H 3-1. Het formulier is slechts anders vormgegeven en de teksten zijn anders geformuleerd. Het ministerie is op grond daarvan van mening dat het centraal stembureau dit formulier kan accepteren als een geldig formulier.

Het oude formulier H 9 mist evenwel informatie ten opzichte het nieuwe formulier, namelijk het adres waarop de kandidaat zijn eventuele benoeming wil ontvangen. Dit verschil kan er echter niet toe leiden dat de kandidaat van de lijst moet worden geschrapt. Immers op grond van artikel I 6, eerste lid, onder b, van de Kieswet, is schrapping van de kandidaat slechts aan de orde als de verklaring dat de kandidaat instemt met zijn kandidaatstelling ontbreekt. Nu deze verklaring ook in het oude model H 9 is opgenomen, bestaat er geen grondslag de kandidaat de schrappen van de lijst. In het kader van de verzuimprocedure kunt u uiteraard wel om aanvulling verzoeken.

Er bestaat tevens geen grondslag in de Kieswet om de instemmingsverklaring te weigeren, louter op het feit dat niet gebruik is gemaakt van het bij ministeriële regeling vastgestelde model.

Voor de kandidatenlijst ligt dat genuanceerder. Daar kan in bepaalde situaties wel aanleiding zijn om de kandidatenlijst te weigeren indien voor de kandidatenlijst

(model H 1) niet gebruik wordt gemaakt van een bij ministeriële regeling vastgesteld model (artikel I 5, onderdeel d, van de Kieswet). Maar ook voor dit formulier geldt dat kleine afwijkingen niet tot ongeldig verklaring zouden dienen te leiden (conform bijgevoegde circulaire uit 1986).

Datum
17 januari 2014
Kenmerk
2014-0000021436

Het is wel noodzakelijk dat u de betreffende kandidaat (of de inleveraar van de kandidatenlijst) die gebruik maakt van het oude formulier H 9 erop wijst, dat de kandidaat alsnog de adresgegevens kenbaar maakt, waarnaar een eventuele benoemingsbrief kan worden gestuurd. Dit is immers wettelijk verplicht. In dit verband worden politieke partijen daarvoor geadviseerd - indien mogelijk - alsnog de juiste formulieren te laten invullen door de kandidaten. Het formulier kan ook door de kandidaat worden ondertekend en ingescand via e-mail naar de partij worden verzonden. Mocht men hierin niet slagen, bijvoorbeeld omdat de desbetreffende kandidaat niet in Nederland verblijft en niet over de mogelijkheid beschikt om het formulier in te scannen, zou de desbetreffende kandidaat desnoods via de email alsnog het H 9 formulier kunnen aanvullen met een verklaring waarin hij aangeeft op welk adres hij zijn benoeming wenst te ontvangen. Dit kan eventueel ook nog (een geruime periode) na de dag van kandidaatstelling.

Tot slot wordt u dringend verzocht (lokale) politieke partijen te wijzen op het gebruik van de juiste formulieren en hen te adviseren indien er sprake is van het gebruik van de oude formulieren alsnog de juiste formulieren te hanteren, bij voorkeur gebaseerd op de formulieren zoals deze door de ondersteunende software verkiezingen (OSV) worden gegenereerd. Ook de landelijke politieke partijen heb ik hierop gewezen. Immers het geldig verklaren van kandidatenlijsten is een voor beroep vatbare beslissing. De uitleg van de wet is dus uiteindelijk aan het centraal stembureau en vervolgens de Raad van State.

4. Toegankelijkheid stemlokalen

Bij de verkiezingen moeten zoveel mogelijk kiezers in staat worden gesteld om zelfstandig hun stem uit te brengen. Daarom geldt dat minstens 25% van de stemlokalen in een gemeente zodanig gelegen en ingericht moeten zijn, dat ze toegankelijk zijn voor kiezers met een lichamelijke beperking (zie art. J4, tweede lid Kieswet). Dat houdt in dat de locatie en de inrichting van deze stemlokalen geschikt moeten zijn om deze kiezers zo veel mogelijk zelfstandig te laten stemmen. Het gaat daarbij niet alleen om de toegankelijkheid van de stemlokalen

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

voor bijvoorbeeld een rollator, scootmobiel of rolstoel, waarvan de maten en gewichten van deze ondersteuningsmiddelen aanzienlijk kunnen variëren, maar ook om zaken als bewegwijzering, uitvergroete kandidatenlijsten, en parkeergelegenheid.

Datum
17 januari 2014
Kenmerk
2014-0000021436

Bij de verkiezing voor de leden van de Tweede Kamer in 2012 is voor het eerst gewerkt met de zogenaamde 'checklist toegankelijkheidscriteria stemlokalen'. Deze checklist is op verzoek van het ministerie van BZK opgesteld en werd ondermeer gebaseerd op de eerdere brochures van het Nederlands Centrum voor Totale Toegankelijkheid en het bureau Cliëntbelang Utrecht. Ook dit jaar zal de checklist fungeren als leidraad voor de toegankelijkheid van de stemlokalen. Een stembureau moet aan de eisen gesteld in de checklist voldoen om mee te tellen met de in de wet genoemde 25 %. Deze eisen zijn niet gewijzigd ten opzichte van de verkiezingen voor de leden van de Tweede Kamer in 2012. U treft deze lijst aan als bijlage 2 bij deze circulaire.

Bij de evaluatie van de Tweede Kamerverkiezingen is gebleken dat gemeenten ernstig te kort schieten bij het voldaan aan de eisen zoals geformuleerd in de checklist. Ik roep u daarom op uw inspanningen op dit punt aanzienlijk te vergroten. Veel gemeenten kiezen er voor om een groot percentage stemlokalen als toegankelijk aan te merken, ook stemlokalen die niet in alle opzichten aan de criteria voldoen. Dit kan leiden tot teleurstellingen bij kiezers die pas op het moment dat zij hun stem willen uitbrengen tot de conclusie komen dat het door hen bezochte stemlokaal toch niet optimaal toegankelijk is. Ik roep u daarom op in elk geval er voor zorg te dragen dat 25 % van de stemlokalen aan de gestelde criteria voldoet en deze ook als zodanig bekend te maken. Daarnaast kunt u van andere stemlokalen aangeven dat die beschikken over een aantal voorzieningen om de toegankelijkheid te vergroten. Het is belangrijk rekening te houden met deze eisen voor kiezers met een beperking bij het selecteren van stemlokalen. Zoals bekend (en ook opgenomen in de checklist) dient u als gemeente, samen met de bekendmaking van de kandidatenlijsten, via een huis-aan-huis-publicatie de kiezers te informeren over de locaties van alle stemlokalen in uw gemeente en daarbij te vermelden of deze toegankelijk zijn voor personen met een lichamelijke beperking. U kunt er ook voor kiezen om een brief bij de stempas te voegen waarin de stemlokalen worden aangegeven die toegankelijk zijn voor mindervalide kiezers. Daarnaast verdient het de aanbeveling om ook online aan te geven welke stemlokalen toegankelijk zijn voor mensen met een (fysieke) beperking.

Doen er zich tijdens de verkiezingen incidenten voor met betrekking tot de toegankelijkheid of ontvangt u klachten met betrekking tot dit onderwerp? Meldt u dit dan via informatiepunt@kiesraad.nl.

Datum
17 januari 2014
Kenmerk
2014-0000021436

In bijlage 1 zijn de criteria voor de toegankelijkheid opgenomen.

5. Toolkit verkiezingen

Het ministerie zal, zoals in voorgaande jaren, aan gemeenten de zogeheten "toolkit gemeenteraadsverkiezingen" beschikbaar stellen met daarin benodigde informatie en materiaal ten behoeve van de campagne zoals voorbeeldbrieven, campagnemateriaal, stembureauinstructie, nieuwe modellen, etc.

Het materiaal is beschikbaar op www.verkiezingen2014.nl/toolkit. Een gedeelte van de toolkit wordt tevens ter beschikking gesteld via een USB-stick, die u ongeveer 6 weken voor de verkiezingen zal worden toegezonden. Mochten er toch nog aanvullende vragen zijn, dan kunt u zich tot het informatiepunt van de Kiesraad (T: 070 426 7329, E: informatiepunt@kiesraad.nl) richten.

6. Pilot gestolen of vermiste identiteitsdocumenten

Kiezers van wie het identiteitsdocument gestolen of vermist is, mogen een proces-verbaal over de vermissing van het identiteitsdocument tonen, in combinatie met een pasje met hun naam en foto. In ongeveer een kwart van de gemeenten wordt momenteel, bij wijze van pilot, een verklaring van vermissing afgegeven door de gemeente, in plaats van een proces-verbaal door de politie. Kiezers kunnen dus stemmen met een verklaring van vermissing uit één van de betreffende gemeenten, in combinatie met een pasje met naam en foto.

Het is belangrijk dat u uw stembureauleden informeert als uw gemeente aan de pilot deelneemt, zodat zij voldoende op de hoogte zijn over de documenten waarmee een kiezer zich kan identificeren.

7. 5 jaar verlopen identiteitsbewijs

Ook bij de komende verkiezingen is het toegestaan om met een op de dag van stemming maximaal vijf jaren verlopen identiteitsbewijs te stemmen.

De afwijkende regeling geldt alleen voor de dag van de verkiezing, bij de stemming, in het stemlokaal en dus niet voor andere identificatieplichten in het kader van de Kieswet.

8. Evaluatie

Net als de verkiezingen voor de Tweede Kamer, zullen ook de gemeenteraads- en de Europees Parlementsverkiezingen worden geëvalueerd.

Datum

17 januari 2014

Kenmerk

2014-0000021436

Onderwerp van evaluatie zullen onder meer zijn:

- de voorbereiding van de verkiezingen;
- de kandidaatstelling (m.n. afgeven ondersteuningsverklaringen);
- het gebruik van volmachten door kiesgerechtigden;
- de digitale beschikbaarheid bij gemeenten van de formulieren: aanvragen kiezerspas, vervangende stempas of schriftelijke volmacht;
- de stemopneming (tellen van de stemmen) en het invullen van het proces-verbaal;
- de instructie van stembureauleden;
- de toegankelijkheid van stemlokalen voor mindervalide kiezers.

Ook in het kader van deze evaluatie wordt uw medewerking zeer op prijs gesteld.

9. Sociale media in het stemlokaal

Steeds meer kiesgerechtigden en stembureauleden maken gebruik van smartphones en 'social media' op de dag van stemming en soms zelfs tot in het stemhokje.

Het is van belang dat een stemming rustig en ordelijk verloopt en dat kiezers niet worden belemmerd of gehinderd in het uitbrengen van hun stem.

De Kieswet stelt geen expliciete regels over dit soort middelen. Kiezers kunnen foto's nemen van zichzelf als hiermee het verloop van de stemming niet wordt gehinderd. Het toelaten van smartphones (of andere apparatuur waarmee gefotografeerd of gefilmd kan worden) mag er niet toe leiden dat het stemgeheim van andere kiezers niet meer is gewaarborgd of dat zij zich in hun privacy belemmerd voelen. Als uitgangspunt geldt dat kiezers niet zonder hun toestemming gefilmd of gefotografeerd mogen worden in het stemlokaal. Indien dat toch gebeurt, dient het stembureau – in het bijzonder de voorzitter, vanuit diens verantwoordelijkheid voor het handhaven van de orde in het stemlokaal – hiertegen op te treden en daarvan melding te maken in het proces-verbaal. Het verdient aanbeveling om tijdens de instructie voor stembureauleden hier aandacht aan te geven.

Ook wordt u geadviseerd stembureauleden er op te wijzen dat zij zich gedurende

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

hun werkzaamheden onthouden van "opiniërende" post of tweets. Hiervoor gelden dezelfde regels als voor mondelinge uitlatingen, te weten dat zij tijdens de uitoefening van hun functie geen blijf geven van hun politieke gezindheid (artikel J 14 Kieswet).

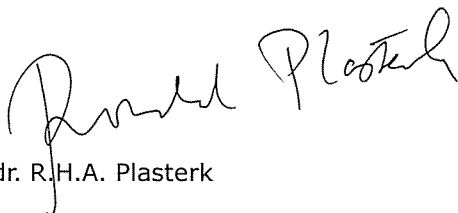
Datum

17 januari 2014

Kenmerk

2014-0000021436

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

dr. R.H.A. Plasterk

Bijlage 1 Aandachtspunten toegankelijkheid

Datum

17 januari 2014

Kenmerk

2014-0000021436

Gehandicaptenparkeerplaats

Eén van de criteria van toegankelijkheid is dat binnen 50 meter van de ingang van een toegankelijk stemlokaal ten minste één Gehandicapten Parkeerplaats Algemeen (GPA) aanwezig moet zijn (zie onderdeel 4.2.2. van de bijgevoegde checklist). Als bijlage x bij deze circulaire treft u het onderdeel AO1 Parkeren GPA aan, waarin nader gespecificeerd wordt waaraan deze parkeerplaats dient te voldoen. Met betrekking tot de vraag of deze parkeergelegenheden gratis moeten zijn, dient u uit te gaan van het vigerend parkeerbeleid in uw gemeente.

Stemlokaal

Het stemlokaal dat voldoet aan de eisen van toegankelijkheid, dient toegankelijk te zijn zonder het gebruik van een trap. Verder dient het lokaal drempelloos te zijn. Eventuele hoogte verschillen dienen overbrugd te worden met een lift of een hellingbaan. Er dient minimaal één verlaagde tafel aanwezig te zijn waaraan gestemd kan worden. Denkt u verder ook aan de aanwezigheid van een loep of vergrootglas en de aanwezigheid van een uitvergroete kandidatenlijst, ten behoeve van slechtziende kiezers. Voor wat betreft dit laatste wordt u aangeraden om deze twee zaken (vergroetglas en uitvergroete kandidatenlijst) in zoveel mogelijk stemlokalen aanwezig te laten zijn, aangezien dit ook andere kiezers (in het bijzonder slechtzienden) kan helpen, die verder geen specifieke eisen aan de toegankelijkheid hebben. In het hierna volgende wordt nader ingegaan op voorwaarden voor mensen met een zintuiglijke handicap.

Geschikte Gebouwen

Bij het vaststellen van de stemlokalen in uw gemeente, ligt het in de rede gebouwen aan te wijzen die naar hun aard toegankelijk zijn voor mindervalide kiezers. Hierbij kan worden gedacht aan de volgende soorten gebouwen:

- Overheidsgebouwen zoals gemeentehuizen en stadskantoren;
- Schoolgebouwen (gebouwd na 1992);
- Ziekenhuizen;
- Bejaarden- en verzorgingstehuizen;
- Musea & theaters.

Hierbij moet worden opgemerkt dat deze gebouwen niet noodzakelijkerwijs aan alle vereisten voldoen en er dus alsnog aanpassingen nodig kunnen zijn of dat de

locatie om andere redenen niet geschikt blijkt als stemlokaal. De kans dat een dergelijk gebouw beter voldoet dan andersoortige gebouwen is echter groot.

Datum

17 januari 2014

Kenmerk

2014-0000021436

Nadere specifieke voorwaarden voor mensen met een visuele handicap.

Er bestaan reeds verschillende mogelijkheden voor mensen met een zintuiglijke handicap om voldoende informatie over verkiezingen te krijgen. Voor wat betreft slechtzienden/blinden: gemeenten bieden over het algemeen de mogelijkheid aan om de kandidatenlijst in braille te ontvangen.

Het stembiljet is niet op groot formaat beschikbaar (in tegenstelling tot de uitvergrote kandidatenlijst), omdat dit de overzichtelijkheid niet ten goede zou komen en het een onhandelbaar groot formulier zou worden. De teksten op www.Verkiezingen2014.nl zijn toegankelijk voor een brailleleesregel.

Wij adviseren u hierop als gemeente bij uw eigen gemeentelijke website ook op te letten (drempelvrije websites). Daarbij kan het ook gaan om het zodanig inrichten van de website dat de daarop aanwezige teksten kunnen worden voorgelezen.

Enige mate van ondersteuning verkiezingsprocedure voor mensen met verstandelijke handicap of leesprobleem.

In Nederland is geen ondersteuning toegestaan in het stemhokje voor mensen met een verstandelijke beperking. Wel kan deze groep uitleg buiten het stemhokje krijgen, al dan niet door leden van het stembureau, bijvoorbeeld aan de hand van genoemde (uitvergrote) kandidatenlijst.

Dit geldt ook voor mensen met een leesprobleem, waarvoor (indien dat behulpzaam kan zijn) ook de eerdergenoemde loep en kandidatenlijst met groter lettertype beschikbaar zijn.